

ПРОПИСИ У ПРАКСИ

propisi.net

јун 2026 / број 165 6/2026

Права запослених и обавезе послодаваца приликом статусних промена и промена правне форме са аспекта Закона о раду и Закона о привредним друштвима

- ▶ **Забрана злоупотребе права и њена супсидијарна примена приликом утврђивања вишка запослених**
- ▶ **Трошкови грађанских поступака – дилеме и судска пракса – други део**
- ▶ **Кривично дело тешка телесна повреда из члана 121. Кривичног законика – други део**
- ▶ **Старатељство као облик правне заштите деце без родитељског старања и пунолетних лица неспособних за самостално одлучивање**
- ▶ **Безбедност и здравље на раду ученика средњих школа који обављају практичну наставу, професионалну праксу или учење кроз рад код послодавца**
- ▶ **Јавни бележници између прихвата воље и дозвољености правног посла**
- ▶ **Жалбени разлози за побијање решења у управном поступку**
- ▶ **У сусрет новинама у факторинг послу**

Србија - Златибор, водопад Гостиље.

ДИВНА

Здравствена Вода Србије

Дивна вода стиже до нас право са извора у најкраћем могућем року. Кад је пијемо, осећамо се као да стојимо у најлепшој природи, док се у позадини чује тихи жубор, који смирује и опоравља. Дивна вода нас поново повезује са природом, али и са нама самима.

Све Дивна воде су висококвалитетне и извиру на местима нетакнуте природе. Изворног квалитета и свеже, доспевају у чашу Корисника после само неколико дана од пуњења на извору. Могу се конзумирати свакодневно и у неограниченим количинама.

Свака од њих је другачија и на неки посебан начин благотворно делује на људски организам.

Претплатите се на неки од наших повољних пакета за правна лица или домаћинства и уживајте у здравој и свежој води на послу или код куће!

www.divnavoda.rs

ЦЕНТАР ЗА ВРХУ О ДИВНИМ КОРИСНИЦИМА
0800 111 111

Оснивач и издавач:

ИНГ-ПРО Издавачко-графичко д.о.о.
Београд, Веле Нигринове 16а

За оснивача и издавача:

Горан Грцић и Владимир Здјелар

Главни и одговорни уредник Редакције:

Јован Матијашевић

Главни и одговорни уредник часописа:

Ана Фулетин

Сарадници:

Вера Кусовац
Драгана Марчетић
Душан Рајаковић
Жељко Албанезе
Маја Матић
Миодраг Васић
Никола Пантелић
Саша Кулић
Снежана Марјановић

Технички уредник:

Милена Станковић

Лектура:

Милица Радованчев

Графичка припрема:

Мирослав Арамбашић

Штампа:

Digital art, Београд

Редакција:

Веле Нигринове 16а, 11000 Београд
тел: +381 11 2836-890
факс: +381 11 2836-474
имејл: redakcija@legeartis.rs

Часопис излази једанпут месечно (10 бројева и 1 двоброј у оквиру годишње претплате).

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
34

LEGE Artis : прописи у пракси / главни и одговорни уредник Ана Фулетин. - [Штампано изд.]
. - Год. 3, бр. 25 (окт. 2014). - Београд : ИНГ-ПРО, 2014- (Београд : Digital art). - 28 cm

Месечно. - Наслов лат., текст ћир.. - Преузима нумерацију електронског издања. - Друго издање на другом медијуму: Lege Artis (Online) = ISSN 2334-6140
ISSN 2406-1085 = Lege Artis (Штампано изд.)

Поштовани претплатници,

Закон о привредним друштвима и Закон о раду имају једну битну тачку заједничке примене – статусне промене и промене правне форме послодаваца, које се спроводе стриктно по одредбама Закона о привредним друштвима. Оне се битно тичу и запослених, који у таквим ситуацијама морају да остварују права у складу са Законом о раду. Начин остваривања права запослених и обавезе послодаваца током поменутих промена теме су овог броја.

Трошкови поступка, иако наизглед споредно тражење у парничном и сродним поступцима, заузимају значајно место у судској пракси. Разлози за то су вишеструки, али се као основни издвајају с једне стране неуједначеност праксе у тумачењу законског оквира, а с друге стране чињеница да износ досуђених трошкова неретко превазилази вредност главног захтева. У наставку текста, чији је први део објављен у прошлом броју, биће више речи о различитим категоријама трошкова поступка.

Поједина законска решења, а нарочито досадашња јавнобележничка пракса, предмет су озбиљних расправа у нашој стручној јавности, посебно адвокатури. Једно од тих питања је положај јавног бележничтва између прихватања аутономије воље, као једног од темељних начела облигационог права, и обавезе заштите принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја. Предмет рада објављеног у новом броју часописа јесу неке дилеме и могући одговори на поједина спорна правна питања у вези са одређеном правоснажном судском пресудом.

У другом делу текста о кривичном делу тешка телесна повреда из члана 121. Кривичног законика акценат је стављен на тешку телесну повреду на мах, разграничење између саизвршилаштва у тешкој телесној повреди и кривичног дела учествовања у тучи, као и на разграничење између тешке телесне повреде и убиства у покушају, али и на питање односа између кривичног дела тешка телесна повреда и кривичног дела насилничко понашање.

Рубрика „Поводом” посвећена је обележавању Међународног дана безбедности хране кроз приказ међународних и домаћих прописа, али и судских случајева који се на наведену тематику односе, док је у рубрици „Кад језик пресуди” размотрано коришћење различитих језика у рекламама, као средство утицања на свест потрошача, али и ширења постојећих стереотипа, и то кроз адекватне примере из судске праксе.

Поред наведених, ту су и остали врло актуелни текстови у поменим рубрикама, као и наше сталне рубрике „Портал читалаца”, „Календар важења правних аката” и „Регистар прописа донетих између два броја”.

Редакција

Будимо на вези

Часопис *Lege Artis* – ПРОПИСИ У ПРАКСИ отворен је за сва ваша питања, мишљења, конструктивне предлоге, похвале и критике. Можете их упутити ауторима текстова или на имејл Редакције часописа redakcija@legeartis.rs

Пратите нас:

- www.legeartis.rs
- www.propisi.net
- www.ingpro.rs
- www.facebook.com/IngProLegeArtis

Зашто баш **PROPISI.NET?**

- ▶ Зато што је прегледан и једноставан и не захтева никакву специјалну обуку за коришћење (*user friendly*).
- ▶ Зато што је могућ приступ неограниченом броју докумената у току претплате.
- ▶ Зато што има највећи број прописа, примера судске праксе, правних мишљења, модела и других докумената.
- ▶ Зато што има претраживач који даје прецизно сортиране и брзе резултате претраге.
- ▶ Зато што се документа – прописи и др. – могу претраживати путем одговарајућих скраћеница и синонима који се у правној пракси често користе.
- ▶ Зато што је једини на тржишту који аутоматски бележи најпрегледаније документе сваког претплатника и издваја их на почетној страни.
- ▶ Зато што има мејл-сервис који омогућава претплатницима да о новим прописима, примерима из судске праксе, правним мишљењима и стручним коментарима и другим документима из области које сами изаберу, буду информисани путем мејла истог дана кад су објављени у бази.
- ▶ Зато што ради са било ког рачунара на интернету, без икакве инсталације, а подржава рад и у интранет окружењу.
- ▶ Зато што је увек ажуран (не захтева ажурирање од стране претплатника).
- ▶ Зато што су текстови докумената и интерфејс доступни на ћирилици или латиници.
- ▶ Зато што једним кликом могу да се ископирају текстови у *Word* или *PDF* формату.
- ▶ Зато што има најсвеобухватнију и највећу базу судске праксе, са разгранатом структуром по одговарајућим правним гранама и правним институтима.
- ▶ Зато што се из текста прописа једним кликом приступа повезаним документима.

У овом броју...

РАДНО ПРАВО

- 4 Права запослених и обавезе послодаваца приликом статусних промена и промена правне форме са аспекта Закона о раду и Закона о привредним друштвима
- 13 Забрана злоупотребе права и њена супсидијарна примена приликом утврђивања вишка запослених
- 21 Безбедност и здравље на раду ученика средњих школа који обављају практичну наставу, професионалну праксу или учење кроз рад код послодавца

ГРАЂАНСКО ПРАВО

- 27 Трошкови грађанских поступака – дилеме и судска пракса – други део
- 42 Јавни бележници између прихвата воље и дозвољености правног посла

КРИВИЧНО И ПРЕКРШАЈНО ПРАВО

- 47 Кривично дело тешка телесна повреда из члана 121. Кривичног законика – други део

УПРАВНО ПРАВО

- 52 Жалбени разлози за побијање решења у управном поступку

ПРИВРЕДНО ПРАВО

- 56 У сусрет новинама у факторинг послу

УНАКРСНИ ПОГЛЕД

- 65 Старатељство као облик правне заштите деце без родитељског старања и пунолетних лица неспособних за самостално одлучивање

РУБРИКЕ

- 71 Портал читалаца
- 76 Поводом Међународног дана безбедности хране
- 88 Кад језик пресуди: Етнокултурни стереотипи у рекламама са становишта форензичке лингвистике
- 95 Преглед прописа донетих између два броја
- 98 Календар важења правних аката

Права запослених и обавезе послодаваца приликом статусних промена и промена правне форме са аспекта Закона о раду и Закона о привредним друштвима

Закон о привредним друштвима и Закон о раду имају једну битну тачку заједничке примене – статусне промене и промене правне форме послодаваца, које се спроводе стриктно по одредбама Закона о привредним друштвима. Оне се битно тичу и запослених, који у таквим ситуацијама морају да остварују права у складу са Законом о раду. О начину остваривања права запослених, али и обавезама послодаваца током поменутих промена, следи више детаља у наставку.

Жељко Албанезе

1. Статусне промене и промене правне форме послодавца

1.1. Појам и врсте статусних промена

Према члану 483. Закона о привредним друштвима („Сл. гласник РС” бр. 36/2011... и 19/2025 – даље: ЗПД), статусном променом реорганизује се друштво (даље: друштво преносилац) тако што на друго друштво (даље: друштво стицалац) преноси имовину и обавезе, док његови чланови у том друштву стичу уделе односно акције. **Статусне промене су:**

■ **Припајање** – када се једно друштво или више друштава припаја неком другом друштву преношењем на то друштво целокупне имовине и обавеза, чиме друштво које се припаја престаје да постоји без спровођења поступка ликвидације (члан 486. ЗПД).

■ **Спајање** – када се два друштва или више друштава спајају оснивањем новог друштва и преносе на то друштво целокупну имовину и обавеза, чиме друштва која се спајају престају да постоје без спровођења поступка ликвидације (члан 487. ЗПД).

■ **Подела** – када се друштво дели тако што истовремено преноси целокупну имовину и обавезе на:

- а) два или више новооснованих друштава (подела уз оснивање),
- б) два или више постојећих друштава (подела уз припајање) или
- в) једно или више новооснованих друштава и једно или више постојећих друштава (мешовита подела).

Друштво које се на такав начин подели по спроведеној статусној промени престаје да постоји без спровођења поступка ликвидације (члан 488. ЗПД).

■ **Издвајање** – када се друштво дели тако што преноси део своје имовине и обавеза на:

- а) једно или више новооснованих друштава (издвајање уз оснивање),
- б) једно или више постојећих друштава (издвајање уз припајање) или
- в) једно или више новооснованих друштава и једно или више постојећих друштава (мешовито издвајање).

Друштво које се у датом случају подели по спроведеној статусној промени наставља да постоји (члан 489. ЗПД).

Послодавцем следбеником, у смислу наведених статусних промена, сматра се правно лице – привредно друштво настало као последица статусне промене или друге промене послодавца у складу са законом. **На пример, приликом статусне промене:**

беника, његова дужност је да сва лица која су запослена код послодавца претходника задржи у радном односу преузимањем постојећих уговора о раду.

2.6. Рад на одређено време код новог послодавца

У вези с применом члана 147. Закона приликом промене послодавца, а имајући у виду одредбу члана 37. став 4. тачка 4) Закона, којом се утврђује да уговор о раду на одређено време може да се закључи и за рад на пословима код новооснованог послодавца чији упис у регистар код надлежног органа у моменту закључења уговора о раду није старији од једне године, на време чије укупно трајање није дуже од 36 месеци, потребно је подсетити на Аутентично тумачење одредаба члана 37. ст. 1–3, став 4. тачка 4) и члана 147. Закона („Сл. гласник РС” бр. 95/2018). Наиме, у члану 37. став 4. прописани су случајеви када уговор о раду на одређено време може да се закључи независно од ограничења прописаних у ставу 2. истог члана. У том смислу у члану 37. став 4. тачка 4) прописано је да, изузетно од става 2. тог члана, уговор о раду на одређено време може да се закључи и за рад на пословима код новооснованог послодавца чији упис у регистар код надлежног органа у моменту закључења уговора о раду није старији од једне године, на време чије укупно трајање није дуже од 36 месеци. Истовремено, у члану 147. Закона прописано је да, у случају промене послодавца у складу са законом, послодавац следбеник преузима од послодавца претходника општи акт и све уговоре о раду који важе на дан промене послодавца, чиме се обезбеђује континуитет у радном односу запосленог који услед промене послодавца прелази да ради код послодавца следбеника. Међутим, при томе:

1) Одредбу члана 37. ст. 1. и 2. Закона, у случају промене послодавца у складу с чланом 147. наведеног закона, треба разумети тако да се период трајања радног односа на одређено време по основу члана 37. став 1. Закона (заснивање радног односа чије је трајање унапред одређено објективним разлозима који су оправдани роком или извршењем одређеног посла или наступањем одређеног догађаја, за време трајања тих потреба) код послодавца претходника и код послодавца следбеника рачуна тако да укупно трајање радног односа на одређено време одређеног запосленог по том основу код оба послодавца не може да буде дуже од 24 месеца, у складу с чланом 37. став 2. Закона.

2) Одредбу члана 37. став 4. тачка 4) Закона, у случају промене послодавца у складу с чланом 147. истог закона (која дозвољава закључивање уговора о раду на одређено време за рад на пословима код новооснованог послодавца чији упис у регистар код надлежног органа у моменту закључења уговора о раду није старији од једне године, на време чије укупно трајање није дуже од 36 месеци), када као последица тих промена дође до уписа у регистар послодавца следбеника као новооснованог правног лица у складу са законом, треба разумети тако да послодавац следбеник са запосленима који су преузети од послодавца претходника може да закључи нови уговор о раду на одређено време најдуже до 36 месеци у периоду од годину дана од дана уписа у регистар надлежног органа. У том случају период трајања радног односа на одређено време, заснованог код новооснованог послодавца у складу с чланом 37. став 4. тачка 4) Закона, **не урачунава се нити сабира** с претходним периодима радног односа на одређено време код послодавца претходника, односно послодавца следбеника, заснованих по основу члана 37. ст. 1. и 2. Закона.

Забрана злоупотребе права и њена супсидијарна примена приликом утврђивања вишка запослених

Утврђивање вишка запослених једно је од најосетљивијих питања радног права јер се на пресеку организационих потреба послодавца и права запослених отвара простор за различите облике злоупотребе, што је у наставку текста подробије приказано.

Вера Кусовац

Уводне напомене

Уставом Републике Србије („Сл. гласник РС” бр. 98/06) јамчи се поштовање достојанства личности на раду, правична накнада за рад и право на правну заштиту за случај престанка радног односа. Конвенција Међународне организације рада 158 о престанку радног односа на иницијативу послодавца усвојена је 22. јуна 1983. године на заседању Генералне конференције Међународне организације рада, при чему је наша земља ратификовала ту конвенцију.

Отказни разлог из члана 179. став 5. тачка 1) Закона о раду („Сл. гласник РС” бр. 24/2005... 6/2023 – даље: Закон) односи се на могућност послодавца да запосленом прекине радни однос ако постоји оправдан разлог који се односи на потребе послодавца, ако услед технолошких, економских или организационих промена престане потреба за обављањем одређеног посла или до смањеног обима посла („вишак запослених”). Законом о мирном решавању радних спорова („Сл. гласник РС” бр. 125/2004... 87/2024) утврђено је шта се сматра колективним радним спором. Опште важећи принцип у уговорном праву је принцип забране злоупотребе права и исти се супсидијарно примењује приликом утврђивања „вишка запослених” код послодавца. Економски модел давања државних субвенција страним компанијама, поред почетних

резултата, генерисао је и присутан проблем колективног отпуштања запослених и бројне друге проблеме за отпуштене раднике.

Технолошке, економске и организационе промене код послодавца

Сагласно одредби члана 153. став 1. т. 1)–3) Закона, послодавац је дужан да донесе програм решавања вишка запослених ако утврди да ће због технолошких, економских или организационих промена у периоду од 30 дана доћи до престанка потребе за радом запослених на неодређено време. Програм решавања вишка запослених из члана 155. Закона нарочито мора да садржи број, квалификациону структуру, године старости, стаж осигурања запослених који су вишак и послове које обављају, и то пре доношења решења о отказу уговора о раду запосленима. **При томе, списак запослених који представљају технолошки вишак и послови које они обављају морају да буду саставни део програма решавања вишка запослених пред отказа уговора о раду.**

„Програм решавања вишка запослених са свим елементима, па и списком вишка запослених, чини део законом предвиђене процедуре за отказ уговора о раду, која у целости мора бити спроведена пре доношења отказног решења.”

(Из Пресуде Врховног касационог суда Рев 2.2362/17 од 19. 7. 2019)

ћање суду је *nudum ius* јер су они на које се позитивна судска одлука за запосленог односи ван земље. Један број запослених који је остао без посла по наведеном основу интервенцијом државе или самих страних инвеститора засновао је радни однос у другом месту рада или је добио увећане отпремнине у односу на законску обавезу. Послодавци (домаћи и страни), ценећи своје легитимне интересе, утврђују вишак запослених као логичну последицу оптимизације рада и повећања продуктивности. С тим у вези послодавци се одлучују за колективно отпуштање запослених.

У сенци пресецања црвених трака приликом отварања погона страних инвеститора и зујања ТВ камера, остају радници који су проглашени вишком да се претежно сами сналазе да остану у свету рада код нас. Проблем радника који су проглашени вишком чини се још тежим имајући у виду старосну доб и квалификациону структуру. Притом све показује да се талас отпуштања запослених по основу утврђивања „вишка” неће зауставити. Од укупног броја запослених у Србији, јавни

сектор (државне институције, јавна предузећа, запослени у здравству, образовању и администрацији) има највећи број запослених (25,9%). Време пред нама показује да ли ће примена вештачке интелигенције од почетног доброг слуге постати лош господар.

На крају, али не и најмање важно, јесте питање да ли код нас постоје правни и институционални контролни механизми за решавање радних спорова и спорова из радног односа који су настали због колективног отпуштања запослених као вишка. У теорији радног права радни спор је спор који се покреће искључиво по тужби запосленог, а спор из радног односа је спор по тужби запосленог, као и спор по тужби послодавца против запосленог. Са становишта *de lege ferenda*, та нужна дистинкција, као и питање остваривања адекватне заштите права запослених као последица колективног отпуштања запослених, али и права послодавца, у складу са законом, требало би да буду у фокусу наше легислативе зарад знатнијег побољшања рада судских органа и других контролних механизма код нас.

Иновација за бржи рад и бољи учинак – ПРО-АИ правни сарадник

Било да вам пред само рочиште недостају кључне одредбе закона, да су вам хитно потребни примери из судске праксе или се у раду суочавате с неким озбиљним правним питањем, дилема је увек иста – није вам потребан само пропис него потпун и поткрепљен одговор! ИНГ-ПРО је за све професионалце који трагају за поузданим ослоном у раду креирао идеално софтверско решење – правног сарадника ПРО-АИ.

ПРОБЛЕМ 	РЕШЕЊЕ 	БЕНЕФИТ
Предмети се гомилају, захтеви су све сложенији, питања тежа, а прописи се стално мењају	ПРО-АИ одмах даје прави одговор	Више захтева брже и адекватније је обрађено, одговори су поткрепљени наводима из различитих аката, штеди се време за рад

Реч је о интелигентном помоћнику који разуме ваше питање, не само кључне речи, и одговара комбинацијом великог језичког модела и обимне базе **Прописи.нет** различитих прописа, правних мишљења, судске праксе и знања стеченог из редакцијских извора, при чему је уз сваки одговор кориснику омогућен директан приступ релевантним изворима. На тај начин правни сарадник ПРО-АИ пружа вам што је могуће више поуздане одговоре и омогућава вам да време потребно за истраживање и правну анализу значајно скратите.

Уместо непотпуних одговора и лутања нудимо вам решења утемељена у нашој богатој збирци прописа, судске праксе и правних мишљења!

ПРО-АИ правни сарадник намењен је искључиво професионалним корисницима – свим правосудним професијама, правницима у јавном и приватном сектору, као и рачуновођама који се баве пореским правом. Имајте на уму да одговори које генерише представљају општа правна објашњења, па их не треба сматрати формалним правним мишљењем, саветом адвоката или званичним тумачењем прописа од стране државног органа или суда, него увек треба да их стручно и критички процените.

За вас смо пронашли најкраћи пут од дилеме до решења – не морате сами да листате и нагађате.

Дозволите нам да вас уверимо колико посао може да буде занимљивији, а прецизнији, бржи и лакши!

Безбедност и здравље на раду ученика средњих школа који обављају практичну наставу, професионалну праксу или учење кроз рад код послодавца

Ученици средњих школа који код послодавца обављају практичну наставу, професионалну праксу или учење кроз рад у систему дуалног образовања уживају посебну заштиту у области безбедности и здравља на раду, која не зависи од постојања радног односа већ од чињеница да се ученик налази у радној средини, у којој обавља одређене активности или се оспособљава за рад код послодавца.

Редакција

Правни основ и значај заштите ученика у радној средини

Нормативни оквир чине пре свега:

- Закон о раду („Сл. гласник РС” бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – Одлука УС РС, 113/17 и 95/2018 – аутентично тумачење),
- Закон о безбедности и здрављу на раду („Сл. гласнику РС” бр. 35/2023),
- Закон о средњем образовању и васпитању („Сл. гласник РС” бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 – др. закон, 6/2020, 129/2021, 92/2023 и 19/2025),
- Закон о дуалном образовању („Сл. гласник РС” бр. 101/2017, 6/2020 и 76/2023),
- Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање („Сл. гласник РС” бр. 84/2004... и 109/2025 – даље: Закон о доприносима),
- Правилник о превентивним мерама за безбедан и здрав рад младих („Сл. гласник РС” бр. 102/2016),
- Уредба о утврђивању опасног рада за децу („Сл. гласник РС” бр. 53/2017),
- Правилник о реализацији практичне наставе и професионалне праксе („Сл. гласник РС” бр. 112/2020),
- Правилник о начину и поступку процене ризика на радном месту и у радној

средини („Сл. гласник РС” бр. 76/2024, 38/2025 и 118/2025),

- Правилник о утврђивању испуњености услова за извођење учења кроз рад код послодавца („Сл. гласник РС” бр. 84/2023),
- Закон о безбедности и здрављу на раду („Сл. гласник РС” бр. 35/2023) и
- Правилник о начину и поступку процене ризика („Сл. гласник РС” бр. 76/2024, 38/2025 и 118/2025).

Посебна заштита малолетних лица према Закону о раду

Према члану 84. Закона о раду, лице млађе од 18 година живота не може да ради на пословима:

- на којима се обавља нарочито тежак физички рад;
- под земљом, под водом или на великој висини;
- на пословима који укључују излагање штетном зрачењу или средствима која су отровна, канцерогена или која проузрокују наследна обољења;
- на пословима који укључују ризик по здравље због хладноће, топлоте, буке или вибрације;
- на пословима који би, према налазу надлежног здравственог органа, могли штетно и с повећаним ризиком да утичу на здравље и

тачка 3) препознаје ученике и студенте који се налазе на обавезном производном раду, професионалној пракси, практичној настави или учењу кроз рад у систему дуалног образовања као лица за која се плаћају доприноси за случај инвалидности и телесног оштећења по основу повреде на раду и професионалне болести, односно за здравствено осигурање за случај повреде на раду и професионалне болести. У практичном смислу, ученик не сме да буде упућен код послодавца без уређеног питања осигурања. Када је реч о практичним облицима наставе, члан 23. Правилника о реализацији практичне наставе и професионалне праксе посебно прописује да школа обавезно осигурава ученике и стара се о здравственим и санитарним прегледима. Истовремено, послодавац је дужан да у делу који се односи на радну средину и ризике рада примени опште и посебне прописе о безбедности и здрављу на раду.

Закључак

Ученици који код послодавца обављају практичну наставу, професионалну праксу или учење кроз рад у систему дуалног образовања уживају заштиту по више правних основа. Примарно, члан 5. став 1. тачка 3) и став 2. Закона о безбедности и здрављу на раду изричито признају њихово право на безбедност и здравље на раду и обавезују послодавца да ту заштиту обезбеди.

Послодавац је дужан да донесе акт о процени ризика за радна места на којима се ученици налазе у складу с чланом 16. став 2. Закона о безбедности и здрављу на раду и Правилником о начину и поступку процене ризика. Ако су ученици малолетни, примењују се и чл. 84, 87. и 88. Закона о раду, Правилник о превентивним мерама за безбедан и здрав рад младих и Уредба о утврђивању опасног рада за децу.

На практичну наставу и професионалну праксу примењују се члан 30. Закона о средњем образовању и васпитању и Правилник о реализацији практичне наставе и професионалне праксе, а нарочито чланови 7, 8, 13, 18, 22, 23. и 24. На учење кроз рад примењују се Закон о дуалном образовању, нарочито члан 2, члан 4. став 1. тачка 8), члан 11. став 1. тачка 4) и став 2, члан 22. став 1. тачка 11) и члан 29. став 5, као и Правилник о утврђивању испуњености услова за извођење учења кроз рад код послодавца, нарочито члан 5. став 3. и члан 7. став 1.

Стога, без обзира на то да ли је ученик у радном односу, послодавац код којег се реализује практичан рад има непосредну обавезу да обезбеди безбедну радну средину, да примени прописане превентивне мере, да спречи излагање забрањеним и прекомерним ризицима и да ученику омогући рад искључиво под условима који су у складу са његовим узрастом, здравственим стањем, степеном способности и прописаним образовним циљевима.

СУДСКА ПРАКСА

Из области радног права у издању Прописи.нет доступно је приближно 6.300 примера из судске праксе свих судова, систематизованих према релевантним правним питањима и институтима, који пружају преглед актуелних тенденција у судској пракси и тумачењу прописа

Трошкови грађанских поступака – дилеме и судска пракса – други део

Трошкови поступка постали су веома важни у парничном поступку, при чему по износима често могу да се мере с главним захтевом у парницама из којих су потекли, због чега је тој теми посвећено неколико бројева овог часописа.

Драгана Марчетић,
судија Апелационог суда у Београду
Снежана Марјановић,
судија Апелационог суда у Београду

Изгубљена зарада

Странке често приступају у суд и учествују у целом поступку иако су ангажовале пуномоћника из реда адвоката. Суд може, сходно члану 85 став 5 ЗПП, да позове странку која има пуномоћника да се пред судом лично изјасни о чињеницама које треба да се утврде у парници. Странка коју заступа пуномоћник увек може да приступи у суд и даје изјаве, тако да, поред свог пуномоћника, сама предузима радње. Странке ретко постављају захтев за накнаду трошкова за приступ у суд. У ситуацији када је странка позвана ради саслушања или изјашњења у суд, нема дилеме да има право на накнаду трошкова изгубљене зараде и превоза. У осталим случајевима, **ако странка има пуномоћника адвоката, поставља се питање да ли су ти трошкови били потребни за вођење парнице, што суд цени сходно члану 154 ЗПП.** На то питање може да се одговори само проценом сваке конкретне ситуације. У сваком случају странка мора суду да достави доказе на околност да је зараду изгубила, а имала је трошкове превоза, као и доказе о висини накнаде трошкова чију исплату тражи.

Из образложења:

Одлучујући о трошковима поступка, првостепени суд није правилно применио материјално право досуђујући тужиоцу трошкове према вредности постављеног тужбеног захтева, као и трошкове на име изгубљене зара-

де тужиоца за доласке на рочишта у време када није имао пуномоћника, али и трошкове заступања пуномоћника на пет одржаних расправа. Трошкови парничног поступка приликом одлучивања о нематеријалној штети тужиоцу се признају у целини када је у судском поступку утврђен основ његовог потраживања (тужени је оспоравао и основ и висину), с обзиром на висину захтева с којом је успео. То значи да тужиоцу не могу да буду признати трошкови према вредности постављеног захтева у тужби, већ према вредности спора с којом је успео у парници, што се односи на трошкове адвокатске тарифе и на плаћање судске таксе за тужбу и одлуку.

Чланом 13. Правилника о накнади трошкова у судским поступцима („Сл. гласник РС” бр. 57/2003 од 30. 5. 2003 године) прописано је да се земљораднику, предузетнику и лицу које на други начин остварује зараду, у складу са законом, **изгубљена зарада** одређује сразмерно изгубљеном времену, при чему се води рачуна о врсти занимања и дневној заради. Трошкови који странци и умешачу припадају по Закону о парничном поступку, као и накнада за нужне издатке која припада пуномоћнику који није адвокат, надокнађују се и одређују у складу с члановима 4–15. наведеног правилника, како је прописано чланом 22. став 1. и чланом 23. став 1. истог правилника. Тужилац је захтев за трошкове поступка одредио на име губитка зараде када је саслушаван као странка због затварања канцеларије по 6.000,00 динара, за свако одржано рочиште када је долазио без пуномоћника по 6.000,00 динара, а када није одржано по 3.000,00 динара, као и за заступања од стране пуномоћника на име губитка зараде и затварања канцеларије за свако одржано рочиште по 6.250,00 динара, а за неодржано по 3.750,00

тужиоца у овој правној ствари чини неоснованим, па је као такав правилно одбијен побијаном одлуком.

(Пресуда Врховној касационој суда Рев. 2449/20 од 28. 10. 2021)¹

Битно је нагласити да правилник о висини награде за рад адвоката по службеној дужности остаје на снази до доношења новог правилника, тако да његово дејство не престаје, по самом закону, доношењем новог Закона о адвокатури.

Из образложења:

Одлучујући о захтеву тужиље за исплату преосталих 50% од доспелог дуга, накнаде за заступање из трошковника – рачуна бр. 1-9-12 од 21. 9. 2012. године у износу од 15.750,00 динара, са законском затезном каматом почев од 25. 9. 2012. године, па до коначне исплате, првостепени суд нашао је да захтев није основан јер је одредбом чл. 23. став 1. Закона о адвокатури („Сл. гласник РС” бр. 31/2011) прописано да адвокат има право на награду и накнаду трошкова за свој рад у складу са Тарифом коју доноси Адвокатска комора Србије, док је одредбом члана 1. Правилника о висини награде за рад адвоката за одбране по службеној дужности („Сл. гласник РС” бр. 2/04, 32/04, 8/05, 10/06, 53/05 и 104/06) одређено да адвокат који је постављен за браниоца по службеној дужности у кривичном поступку има право на новчану награду у износу од 50% од награде предвиђене Тарифом Адвокатске коморе, а одредбом члана 1.

Правилника о висини награде за рад адвоката за одбране по службеној дужности („Сл. гласник РС” бр. 23/2014), који је ступио на снагу 6. 3. 2014. године, такође је предвиђено да адвокат који је постављен за браниоца по службеној дужности у кривичном поступку има право на новчану награду у износу од 50% од награде предвиђене Тарифом о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката, коју доноси Адвокатска комора Србије, с тим што је чланом 2. истог правилника одређено да на дан ступања на снагу тог правилника престаје да важи претходни Правилник о висини награде за рад адвоката за одбране по службеној дужности („Сл. гласник РС” бр. 2/04... 104/06).

Неосновани су жалбени наводи тужиље да није било места ни ретроактивној примени Правилника о висини награде за рад адвоката по службеној дужности („Сл. гласник РС” бр. 23/2014), ни примени Правилника о висини награде за рад адвоката по службеној дужности („Сл. гласник РС” бр. 2/04, 32/04, 8/05, 10/06, 53/06 и 104/06), који је престао да буде део правног поретка *ex lege* на дан ступања на снагу важећег Закона о адвокатури („Сл. гласник РС” бр. 31/11), с обзиром на то да је у време на које се односи захтев тужиље за накнаду трошкова за одбрану по службеној дужности (септембар 2012. године) био на снази Правилник о висини награде за рад адвоката за одбране по службеној дужности („Сл. гласник РС” бр. 2/04... 104/06).

(Пресуда Вишеј суда у Београду Гж. 16344/23 од 5. 10. 2023)

Електронски часопис **ЛЕГЕ АРТИС – ПРОПИСИ У ПРАКСИ**

Часопис „Lege Artis – ПРОПИСИ У ПРАКСИ”, електронско издање, са стручним ауторским текстовима, већ дужи низ година незаобилазни је саветник и дневни пратилац у свачијем пословању. Намењен је, пре свега, правним службама у јавном и приватном сектору, привредним субјектима, установама, адвокатским канцеларијама итд.

Од области у часопису издавајемо: Јавне набавке и буџети, Грађанско право, Кривично и прекршајно право, образовање, Планирање, изградња, становање, Привредно право, Радно право, Управно право, Здравствене установе, здравствена заштита и здравствено осигурање и друге области, као и сталне рубрике „Портал читалаца”, „Календар правних аката” и „Регистар прописа”.

Тренутно се у издању налази преко 2.000 чланака, при чему у току године излази 12 бројева.

Чланци из свих досадашњим бројева доступни су у е-часопису, с тим што им се приступа у оквиру издања Прописи.нет, а повезани су са релевантним прописима.

Јавни бележници између прихвата воље и дозвољености правног посла

У тексту је размотрена улога јавног бележника између обавезе поштовања начела аутономије воље странака и обавезе да спречи закључење недозвољених правних послова.

Миодраг Васић,
адвокат

Организација, делатност, начин и услови рада, као и друга питања од значаја за јавно бележништво уређени су Законом о јавном бележништву („Сл. гласник РС” бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015, 106/2015 и 94/2015). Та служба званично је почела с радом 1. септембра 2014. године и у периоду дужем од једне деценије несумњиво оправдала своје постојање. Растеретила је рад судова, убрзала правни промет и заштитила права странака, чиме је несумњиво допринела владавини права и правној сигурности грађана. То се посебно односи на оверене и потврђене исправе, али и друге од стране судова поверене поступке.

Поједина законска решења, а нарочито досадашња јавнобележничка пракса предмет су озбиљних расправа у нашој стручној јавности, посебно адвокатури. Једно од тих питања је положај јавног бележништва између прихвата аутономије воље, као једног од темељних начела облигационог права, и обавезе заштите принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја. Предмет овог рада су неке дилеме и могући одговори на поједина спорна правна питања поводом једне правоснажне судске пресуде.

Пред Виши суд у Београду недавно је изнет спор следеће садржине. Наручилац и извођач радова закључили су уговор о имовинским правима и обавезама (основни уговор), који је пред јавним бележником потврђен 25. 9. 2015. године. Према том уговору, извођач грађевинских радова ради завршетка стамбеног објекта требало је да стекне право својине на стану, као посебном делу зграде. Предметно стицање права својине било је условљено одредбом пре-

ма којој наручилац мора дати оверену изјаву да нема облигационих нити стварноправних потраживања поводом стана и да је сагласан с његовом укњижбом. Након тога, извођач радова продао је стан трећем лицу иако га није завршио нити прибавио оверену сагласност наручиоца да истим може да располаже. У том уговору о продаји непокретности, закљученом и потврђеном пред јавним бележником 8. 10. 2015. године, извођач, као продавац, и треће лице, као купац, навели су да је продавац стекао власништво на стану на основу уговора из претходног пасуса, при чему су тај уговор, према солемнизационој клаузули, приложили списима предмета јавног бележника.

Наручилац и извођач радова пред јавним бележником 25. 12. 2015. године потврдили су Споразум о раскиду основног уговора јер извођач није испунио своју обавезу (није чак ни отпочео са извођењем грађевинских радова), сагласно констатујући да дејство основног уговора престаје на дан закључења наведеног споразума. Како извођач радова своју обавезу према наручиоцу није испунио, нити прибавио његову сагласност за располагање станом и стицање права својине, наручилац је поднео тужбу против њега, као продавца, и трећег лица, као купца, ради утврђења ништавости уговора о продаји непокретности. Виши суд у Београду Пресудом П бр. 2384/21 од 8. 6. 2023. године усвојио је тужбени захтев, а Апелациони суд у Београду Пресудом Гж 5049/23. од 11. 12. 2024. потврдио је ту пресуду.

Виши суд у Београду у образложењу наведеног пресуде констатовао је да се ради о ништавом уговору из члана 103. ЗОО јер је закључен пре наступања одложеног услова (оверене изјаве наручиоца да од извођача радова нема потраживања поводом стана). Имајући у виду и Споразум о раскиду основног уговора, закљученог између наручиоца и извођача радова, Виши суд у Београду стао је на становиште да

права прече куповине из члана 5–10. Закона о промету непокретности и слично.

Осим тога, одбијање потврђивања уговора о промету непокретности могуће је у случајевима ништавих уговора, односно уговора противних принудним прописима, јавном поретку и добрим обичајима. Најчешће су то уговори о промету непокретности чији је предмет немогућ, недопуштен или неодређен и чији основ не постоји. Тада јавни бележник треба да одбије предузимање тражене службене радње, с тим што законитост његовог решења цене основни суд у првостепену и виши суд у жалбеном поступку. Томе треба додати заштиту права по уставној жалби због повреде права на правично суђење из члана 32. и права на имовину из члана 58. Устава Републике Србије.

Истина, има случајева када је последица прописаног недостатка упозорења ништавост уговора. Реч је о уступању уговора о расподели имовине за живота и уговору о доживотном издржавању, приликом чијих потврђивања јавни бележник мора да упозори странке на то да уступљена имовина, односно предмет издржавања не улази у заоставштину уступиоца, односно примаоца издржавања и да њима не могу да се намире њихови нужни наследници. Без таквог упозорења потврђени уговори су *ex lege* ништави.

Посебно ваља указати на јавнобележничку праксу која, поред испитивања дозвољености правног посла, инсистира и на могућности стицања права својине уписом у јавни регистар непокретности и правима на њима (катастар непокретности). Јавни бележници скоро по правилу испитују правни след непокретности која се прометује, проширујући обавезу прописану чланом 93ђ Закона о јавном бележничтву. Њихово је да прихвате вољу странака, ограничену принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима, као и да јој дају потребну писану форму. Зато је одбијање потврђивања исправе могуће само са становишта испитивања дозвољености правног посла у смислу члана 93ђ Закона о јавном бележничтву, али и у неким случајевима прописаним посебним законима (нпр. члановима 4а и 4б Закона о промету непокретности). Све наведено односи се и на упозорења која јавни бележници дају при обављању своје делатно-

сти. Дужност законитог и савесног поступања у смислу члана 9. Закона о јавном бележничтву обавезује јавног бележника да потребна упозорења даје странкама само на начин и под условима прописаним тим или посебним законом. Сваким другим поступањем прекорачује поверена јавна овлашћења, угрожава аутономију воље учесника у облигационом односу и из тумача норме извржава се у њеног творца. Јавни бележник није суд, а ни адвокат који при пружању правне помоћи физичким и правним лицима даје правне савете и мишљења по појединим спорним правним питањима.

Када је, као у конкретном случају, уговор о продаји непокретности закључен под допуштеним и могућим условом, јавни бележник није могао нити морао да објашњава странкама правну природу одложеног услова, шта бива ако се услов испуни, а шта ако се не испуни и када уговор делује од момента закључења, а када се сматра да није ни настао. То је посао адвокатуре, као службе пружања правне помоћи. Јавни бележници не сачињавају уговоре о промету непокретности него их, као већ сачињене нејавне (приватне) исправе, потврђују ценећи дозвољеност тог правног посла са становишта примене принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја. Само у случају да је законодавац уговоре о промету непокретности сматрао правним пословима у облику јавнобележничког записа из члана 82. Закона о јавном бележничтву, јавни бележници сачињавали би их са свим битним и споредним састојцима, прописаним законом, уз објашњења и упозорења која сматрају потребним. Дакле, само у том случају могло би да се говори о обавези јавних бележника да странкама објашњавају правну природу одложеног услова и да то објашњење унесу у уговор. Све док таква обавеза јавних бележника не буде изричито прописана законом, њихово је да потврђивање правног посла одбију само ради заштите принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја, као и да упозорења, која строго треба разликовати од савета, дају искључиво на начин и под условима прописаним законом. Тек тада може да се говори о законитом и савесном поступању јавних бележника у пуном капацитету, а следом тога и о стицању јавног поверењу у ту службу.

Кривично дело тешка телесна повреда из члана 121. Кривичног законика – други део

У овом тексту, који је због богате судске праксе подељен у два дела, детаљно је анализирано биће наведеног кривичног дела уз указивање на разлику између његових различитих облика, као и на разлике у односу на друга кривична дела.

Никола Пантелић,

јавни тужилац у Вишем јавном тужилаштву

Тешка телесна повреда на мах представља привилеговани облик кривичног дела тешке телесне повреде. Код овог облика дела Закон полази од тога да учинилац није поступао у уобичајеном психичком стању већ под утицајем јаке раздражености, која је настала услед понашања оштећеног. Због таквог психичког стања учиниоца у Закону је предвиђено блаже кажњавање у односу на основни облик кривичног дела. До тога долази јер се полази од тога да је његова способност контроле поступка у конкретном тренутку била значајно смањена.

Наведени облик подразумева да је учинилац поступао у стању јаке раздражености, до које је дошао без своје кривице, услед напада, злостављања или тешког вређања од стране оштећеног. Структура таквог облика је аналогна убиству на мах, али је последица другачија. Док се код убиства на мах ради о лишењу живота, овде је последица тешка телесна повреда. За постојање предметног облика није довољно само постојање конфликта између учиниоца и оштећеног већ је неопходно да раздраженост буде интензивна, нагла и непосредно изазвана поступањем оштећеног.

Тешка телесна повреда на мах постоји када је учинилац без своје кривице доведен у стање јаке раздражености услед напада, злостављања или тешког вређања од стране оштећеног, па у таквом стању реагује и нанесе повреду. Кључно је да постоји непосредна веза између понашања оштећеног и реакције учиниоца,

као и да је афект био толико јак да је значајно утицао на његову способност расуђивања. **У пракси се зато посебно цени да ли је реакција уследила одмах након провокације или је између догађаја протекло време које је омогућило смирење учиниоца.** Тако, на пример, ако лице у кратком временском размаку буде изложено грубим увредама и понижавању, па одмах потом у налету беса физички нападне оштећеног и нанесе му тешку повреду, може да се говори о том облику кривичног дела.

Слично је оцењено и у судској пракси. Наиме, утврђено је да је учинилац реаговао у стању јаке раздражености изазване тешким вређањем, без своје кривице. Суд је у конкретном случају прихватио да је понашање оштећеног непосредно претходило радњи извршења и да је код учиниоца изазвало снажан афекат, који је битно утицао на његово поступање, због чега су испуњена обележја наведеног привилегованог облика кривичног дела (*Пресуда Окружної суда у Београду Кж. 151/2004 од 26. 1. 2004*).

Такође, занимљиво је да Врховни суд Србије није прихватио становиште јавног тужиоца да се у следећем случају радило о кривичном делу убиство у покушају. Напротив, указао је на то да чињенично стање и психичко стање окривљеног захтевају оцену у правцу постојања привилегованог облика тешке телесне повреде. Суд је посебно нагласио да ниже степени суд није довољно ценио околности под којима је дошло до повређивања, иако су оне биле од непосредног значаја за правилну правну квалификацију дела. Из списка предмета произлазило је да је повод сукоба била свађа око постављања дрвене капије. Током свађе оштећени је први узео колац и ударио окривљеног по лицу и рамену. Тек после тог напада окривљени узима други колац и, у ста-

начин извршења разбојништва, а не засебно кривично дело (*Пресуда Врховној касационој суда Кзз 342/2023 од 12. 4. 2023*).

Важно је и разграничити тешку телесну повреду од квалификованих облика других кривичних дела.

Тако је у једном случају суд навео да наношење тешке телесне повреде члану породице, као тежа последица **кривичног дела насиље у породици**, подразумева умишљај у односу на основни облик тог дела, али нехат у односу на тежу последицу. Уколико би учинилац и у погледу тешке телесне повреде поступао са умишљајем, не би се радило о квалификованом облику насиља у породици већ о стицају два кривична дела – насиља у породици и тешке телесне повреде. Суд је зато нагласио да се у погледу овог облика дела нехат у односу на тежу последицу подразумева, чак и када није изричито наведен у изреци, ако јасно произлази из њене садржине. Такво становиште показује да је за правилну квалификацију одлучујућ однос учиниоца према тежој последици, а не само њено постојање (*Пресуда Врховној касационој суда Кзз 1051/2020 од 7. 10. 2020*).

У судској пракси често се поставља питање односа кривичног дела тешке телесне повреде и кривичног дела насилничког понашања из члана 344. КЗ. Нарочито су проблематичне ситуације када су оба дела остварена у оквиру истог догађаја. Основно спорно питање јесте да ли постоји реални стицај два кривична дела или привидни стицај у ком теже дело консумира лакше.

Апелациони суд у Крагујевцу у Пресуди Кжз 3/2024 од 7. 2. 2024. године заузео је став да, у ситуацији када су све радње окривљеног усмерене према конкретном оштећеном и представљају јединствену целину чији је циљ наношење тешке телесне повреде, не постоји реални стицај с кривичним делом насилничко понашање. Суд је навео да „није реч о реалном стицају два кривична дела [...] већ о привидном идеалном стицају, односно само о кривичном делу тешка телесна повреда из чл. 121. ст. 1. КЗ, које консумира дело из чл. 344. ст. 2. у вези са ст. 1. КЗ”. Полазећи од конкретних околности догађаја, суд је оценио да је тежиште противправног поступања било

усмерено на повређивање одређеног лица, а не на угрожавање јавног реда у ширем смислу.

Међутим, Апелациони суд у Крагујевцу у другој одлуци – Пресуди Кж1 318/2024 од 3. јула 2024. године – заузео је другачији став. У том предмету радило се о групном насилничком понашању, при чему је један од учесника ножем нанео тешке телесне повреде већем броју лица. Суд је изричито навео да „није основан навод одбране да кривично дело тешка телесна повреда консумира кривично дело насилничко понашање, будући да се не ради о привидном стицају, већ о реалном стицају два кривична дела”. У образложењу је посебно истакнуто да квалификовани облик кривичног дела насилничко понашање из члана 344. став 2. КЗ не обухвата тешку телесну повреду, као тежу последицу, јер законодавац такав квалификатор није предвидео. Због тога је суд сматрао да наношење тешке телесне повреде захтева посебну правну квалификацију, односно постојање реалног стицаја. У истој пресуди Апелациони суд у Крагујевцу разматрао је и питање одговорности чланова групе за тежу последицу. Суд је заузео став да „за стицај ових кривичних дела одговара само онај припадник групе који је при вршењу насилничког понашања другоме нанео тешку телесну повреду”. То значи да остали чланови групе не одговарају аутоматски за кривично дело тешка телесна повреда само зато што су учествовали у насилничком понашању. За њихову кривичну одговорност неопходно је утврдити постојање свести и воље у односу на тежу последицу, односно да су прихватили могућност њеног наступања.

Из наведене праксе произлази да судови приликом разграничења привидног и реалног стицаја посебно цене карактер самог догађаја, број учесника, усмереност радњи и природу заштићеног добра које је повређено. Када је насиље усмерено искључиво према конкретном лицу и представља средство за наношење тешке телесне повреде, судови су склони прихватању консумпције. Насупрот томе, приликом групног насиља и радњи које нису исцрпљене самим повређивањем конкретног оштећеног, чешће се прихвата постојање реалног стицаја кривичних дела из члана 121. и члана 344. КЗ.

Жалбени разлози за побијање решења у управном поступку

У наставку су размотрени жалбени разлози за побијање решења у управном поступку кроз анализу члана 158. Закона о општем управном поступку.

Саша Кулић, дипл. правник,
виши саветник у Министарству пољо-
привреде, шумарства и водопривреде
– Републичкој дирекцији за воде

Један од темељних принципа на којима почива наш управни поступак јесте могућност да странка или треће лице које има правни интерес за то изјави жалбу и тиме покрене механизам управне контроле управе. Та могућност отвара врата још једном степену провере првостепеног решења како би одлука у наведеној управној ствари била коначна. Двостепеност управног поступка је цивилизацијски постулат, општеприхваћен у модерним државама.

У нашем Закону о општем управном поступку („Сл. гласник РС” бр. 18/2016, 95/2018 – аутентично тумачење и 2/2023 – одлука УС – даље: ЗУП) могућност побијања решења подигнута је на ниво начела и појмовно одређена као право на жалбу јер је жалба редовно правно средство у нашем управном поступку. То начело прописано је одредбом из члана 13. став 1. ЗУП-а: против решења донетог у првом степену, односно ако орган у управној ствари није одлучио у прописаном року, странка има право на жалбу, ако законом није друкчије прописано.

Из законске формулације види се да је право на жалбу постављено врло широко јер странка против сваког решења може да изјави жалбу. Законом прописано право на жалбу може да буде само законом ограничено: ако је законом другачије прописано (односно ако је законом искључено право на жалбу у некој управној ствари), онда у тој управној не може да се изјави жалба, али ни у таквом случају странка није незаштићена јер је у описаној ситуацији омогућена судска заштита у управном спору тужбом Управном суду. Дакле, право на жалбу је правило, док је искључење тог права законом изузетак.

Из чињенице да жалба представља редовно правно средство у управном поступку произлази да је најшири и круг разлога због којих може да се изјави жалба. Законодавац је на једном месту у члану 158. ЗУП-а навео све разлоге због којих странка може да изјави жалбу, а има их укупно осам. То представља новину у нашем законодавству, с обзиром на то да у ранијим законима којима је био нормиран управни поступак разлози за изјављивање жалбе нису били таксативно наведени. Тако у Закону о општем управном поступку („Сл. лист СРЈ” бр. 33/1997 и 31/2001 и „Сл. гласник РС” бр. 30/2010), који је претходио ЗУП-у, нису на једном месту обједињени разлози за жалбу. Питање жалбених разлога остављено је отвореним, чиме је препуштено жалиоцу да сам наведе чиме је незадовољан решењем и против кога изјављује жалбу. Орган који је надлежан да одлучи по жалби био је дужан да цени основаност свих жалбених разлога онако како их је навео жалилац, при чему је жалилац био дужан да у жалби изложи у ком је погледу незадовољан решењем, али жалбу није морао посебно да образложи. Дакле, ЗУП уноси не само новину већ и потпуно нови концепт у регулисању дате материје. Посебно питање је који је приступ бољи, односно по жалиоца сигурнији – онај из претходног закона или овај из ЗУП-а. У начелу, добро је да на једном месту буду обједињени сви разлози за изјављивање жалбе, што умногоме олакшава потенцијалним жалиоцима да јасније формулишу оно чиме су незадовољни решењем. С друге стране, то олакшава посао и самом органу приликом доношења одлуке по жалби. Опет, као и у погледу свих таксативних набрајања, увек постоји макар и латентна сумња у то да ли су њим обухваћени сви разлози или у пракси може да се појави и неки који не може да се подведе под побројане. Управо због тога **већина разлога за жалбу формулисана је врло широко како би**

(другостепени орган) нађе да је учињена нека повреда правила поступка, поништава такво решење без упуштања у проверу да ли је чињенично ставње потпуно утврђено и да ли је материјално право правилно примењено. **По правилу, у описаној ситуацији другостепени орган враћа предмет првостепеном органу на поновни поступак, у ком ће бити откључене повреде поступка на које му је указано другостепеним решењем.** Повреде правила поступка могу да буду различите. То могу да буду повреде не само конкретних норми којима је прописано поступање учесника управног поступка већ и норми које имају шири обухват (начела), којима се налаже учесницима да поступају у духу закона и циљу који се жели постићи у сваком конкретном управном поступку. Тако, на пример, одредбом из члана 11. став 1. ЗУП-а прописано је да странци мора да се пружи прилика да се изјасни о чињеницама које су од значаја за одлучивање у управној ствари (начело права странке на изјашњење). Ако у конкретном поступку орган, односно службено лице које води поступак није пружио странци могућност да се изјасни, ради се о повреди датог начела, па је самим тим учињена повреда правила поступка, што има за последицу могућност да странка жалбом побија првостепено решење које је донето у таквом поступку. Целине ради, овде ваља поменути и то да предметно начело може да буде ограничено, али само законом (став 2. истог члана). Као пример повреде правила поступка мимо повреда начела ЗУП-а може се навести случај који је у пракси врло чест: неуредно достављање, односно повреда правила о достављању поднесака (чл. 72–78. ЗУП-а). У оквиру правила о достављању најчешћи жалбени разлог је повреда правила личног достављања (члан 75. ЗУП-а).

Шести разлог за побијање решења жалбом представљају случајеви **прекорачења границе овлашћења при одлучивању по слободној оцени или то што решење није донето сагласно циљу због ког је то овлашћење дато** (члан 158. став 1. тачка 6) ЗУП-а). У пракси се врло ретко срећу случајеви решавања управних ствари по слободној оцени. Таквом решавању увек претходи законско овлашћење да се управна ствар реши на наведени начин. Но, и

у том случају (заправо, баш у том случају) до изражаја долази важност начела законитости. Одредбом из члана 5. став 2. ЗУП-а прописано је да, када је законом овлашћен да одлучује по слободној оцени, орган одлучује у границама законом датог овлашћења и сагласно циљу због ког је овлашћење дато. Дакле, такав начин решавања почива на два тежишних тачкама, а то су границе овлашћења које орган има и циљ који решавањем те управне ствари жели да се постигне. Прекорачење било које од тих одредница представља разлог за изјављивање жалбе.

Претпоследњи, седми разлог за побијање решења жалбом постоји **уколико није правилно примењено овлашћење за одлучивање по слободној оцени. И тај жалбени разлог је упитан и не баш сасвим јасан из истог разлога као и четврти разлог, о чему је већ било речи: не види се у чему је разлика у односу на претходни нити због чега би он могао да има улогу посебног жалбеног разлога.** У суштини, свако неправилно примењено овлашћење за одлучивање по слободној оцени могло би, по нашем мишљењу, да се подведе под прекорачење граница овлашћења. Но, како је и сам претходни разлог за побијање жалбе редак у пракси, то поготово може да се каже за овај седми разлог, уколико он уопште, као што је већ речено, може да се сматра самосталним жалбеним разлогом, тако да је његов значај невелики.

Најзад, последњи разлог за побијање решења жалбом односи се на **гарантни акт.** Наиме, уколико првостепено решење није донето сагласно гарантном акту, странка против таквог решења може да изјави жалбу (члан 19. став 2. ЗУП-а). Тај жалбени разлог је неопходан и оправдан јер је гарантни акт писани акт којим се орган обавезује да, на одговарајући захтев странке, донесе управни акт одређене садржине (члан 18. став 1. ЗУП-а). Свако одступање од гарантног акта у решењу које је донето на основу тог гарантног акта у суштини представља одступање од онога на шта се орган обавезао самим гарантним актом. У таквој ситуацији неопходно је омогућити странци да се правним средством (жалбом) брани против предметног решења како би исходувала решење које је сагласно гарантном акту.

У сусрет новинама у факторинг послу

Акцентат је на новинама које у факторинг посао уноси нова домаћа регулатива.

Маја Матић,

шеф Одсека за истраживања и развој Агенције за спречавање корупције

I Погодности факторинга у пословању

У време опште економске кризе, када је претежни део привредних субјеката оптерећен кредитима, слабом наплатом потраживања и проблемима с прибављањем обртних средстава за наставак циклуса производње, факторинг посао намеће се као једно од могућих решења. Начин краткорочног финансирања привредног субјекта – клијента од факторинг друштва – фактора откупом његових недоспелих потраживања, насталих реализацијом продаје робе или услуга купцу – дужнику на домаћем или иностраном тржишту, представља алтернативу којој треба прибећи у случају неликвидности. На први поглед сложен финансијски инструмент, а у ствари изузетно сигурна и поуздана финансијска услуга, факторинг посао више трпи због незнања и бојазни привредних учесника на тржишту, као и неразумевања од стране државне администрације, него због својих лоших перформанси.

У савременој привреди факторинг посао представља значајан извор финансирања обртног капитала, што јесте његова најважнија функција. Обезбеђење наплате потраживања је следећа функција факторинга јер фактор води рачуна о бонитету дужника, па се у случају да дужник не подмири своје обавезе, одриче права на регрес према клијенту. Фактор има и услужну функцију јер, поред наведеног, води ажурну евиденцију о наплатама потраживања од купца, о роковима доспећа потраживања према куцима, испитује кредитну способност дужника, води књиговод-

ство клијента, обрачунава порезе, провизије, опомиње дужника и обавља друге услуге.

Преузимањем наплате потраживања од стране фактора клијент растерећује сопствена средства, елиминира ризике ненаплате реализованих послова и избегава све трошкове ангажовања сопствених капацитета за наплату потраживања, услед чега повећава ликвидност привредног друштва, убрзава обрт капитала и побољшава кредитну способност, али и постиже већу конкурентност при ширењу производње и освајању нових тржишта. Када фактор уговором о факторингу преузме све основне функције факторинг посла – функцију преузимања *del credere* ризика, функцију финансирања клијента и управљање потраживањима, ради се о тзв. *правом факторингу*. Фактор купује потраживање, сноси ризик наплате потраживања и наплату реализује у своје име и за свој рачун. Од момента закључења уговора о факторингу, односно по предаји веродостојних исправа о постојању потраживања њихов титулар је фактор.

У зависности од тога да ли фактор има или нема право да захтева наплату уступљеног потраживања од свог клијента у случају да не може да изврши наплату од дужника, прави факторинг може да буде с правом регреса (енг. *recourse factoring*) или без права на регрес (енг. *nonrecourse factoring*).³ Уколико клијент на основу посебне одредбе у уговору гарантује фактору наплативост потраживања од дужника, ради се о факторингу с регресом. Клијент тада јемчи фактору истинитост и наплативост уступљеног потраживања од дужника ако овај не испуни своју обавезу.

Неправи (квази) факторинг не подразумева *del credere* функцију фактора. Потраживање се не продаје фактору већ је његов титулар и даље клијент, при чему фактор за клијента обавља услугу наплате уз накнаду, али не сноси ризик наплате већ наплату реализује за рачун комитента.

IV Закључак

Факторинг је важан инструмент ликвидности, посебно за мала и средња предузећа која често послују са одложеним плаћањем. Како је након доношења закона којим се регулише одвијање наведеног посла пракса показала да постојећи закон не нуди довољно јасна правила о правном положају свих учесника у факторинг трансакцијама, да је неопходно прецизније уредити правни положај учесника у факторинг пословима, али и увести додатне механизме транспарентности, посебно у погледу евиденције уступљених фактура, као и да постоји потреба за увођењем ефикаснијег надзора над пословањем факторинг друштава, било је неопходно одређена питања допунити, а недоумице отклонити, што је учињено новинама.

Ендноте

- ¹ О савременим трендовима у развоју факторинга видети Радован Ковачевић, „Значај и улога факторинга као инструмента финансирања извоза – искуства нових чланица ЕУ”, Економски анали, Београд 2005, стр. 98.
- ² Иванка Спасић, „Специфичности факторинг посла и уговора о факторингу”, Правни живот, 12/2009, стр. 632.
- ³ V. N. Joubert, „The legal Nature of the Factoring Contract”, The South African Law Journal, vol 104 part I, 1987, стр. 91.
- ⁴ World Bank Development Research Group, The Role of „Reverse Factoring” in Supplier Financing of Small and Medium Sized Enterprises, доступно на: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/ca360326-9544-57a8-a303-354706933ded>.
- ⁵ Конвенција UNIDROIT о међународном факторингу. Превод Конвенције на српски језик објављен је у И. Спасић, М. Тодоровић, „Међународни финансијски лизинг и међународни факторинг”, Институт за упоредно право, Београд 1989.
- ⁶ М. Васиљевић, „Трговинско право”, Службени гласник, Београд 2008, стр. 357.
- ⁷ Члан 7. Закона о факторингу („Службени гласник РС” бр. 62/13, 30/18 и 109/2025).
- ⁸ Члан 8. Закона о факторингу.
- ⁹ Члан 9. Закона о факторингу.
- ¹⁰ Члан 13. Закона о факторингу.
- ¹¹ Члан 14. Закона о факторингу.
- ¹² Члан 32а Закона о факторингу.

Поседна пажња посвећена је дигитализацији пословних процеса. Омогућавањем да пратећа документација буде сачињена у електронском облику и интегрисана с другим дигиталним системима постигнут је бржи и ефикаснији проток информација између учесника у факторинг пословима. На тај начин смањује се административни терет и подстиче правна сигурност у факторинг пословању.

Све новине имају за циљ јачање правног оквира, повећање транспарентности, обезбеђење веће сигурности и поверења при обављању послова и унапређење услова за несметано функционисање тржишта факторинга, што ће посебно користити малим и средњим предузећима, која факторинг користе као инструмент финансирања.

Електронски часопис ПОСЛОВНИ САВЕТНИК

Часопис „ПОСЛОВНИ САВЕТНИК” представља издање са стручним ауторским текстовима из области рачуноводства и пореза. Наменен је, пре свега, финансијским и рачуноводственим службама у приватном сектору, рачуноводственим агенцијама и сл.

Од рубрика у часопису издвајамо: Рачуноводство, Порези, Зараде, плате и друга примања, Радни односи, Пословне финансије, Статистика и остале области.

Тренутно се у издању налази преко 2.000 чланака, при чему у току године излази 12 бројева.

Чланци из свих досадашњих бројева доступни су у е-часопису, с тим што им се приступа у оквиру издања Прописи. нет, а повезани су са релевантним прописима.

За ипсејлашу и грује информације иишише нам на: office@ingpro.rs или нас иозовише на: 011/2836-820, 2836-821, 2836-822.

Старатељство као облик правне заштите деце без родитељског старања и пунолетних лица неспособних за самостално одлучивање

Др Душан Рајаковић,

спец. менаџмента
здравствених установа

Уводне напомене

У сваком друштву постоје лица које не могу да се сама старају о себи, својим правима и интересима. Некада је најважнију улогу у старању о њима имала традиционална велика породица, која је, поред осталог, обављала и ту заштитну функцију. Када се породица смањила (број чланова), није више била у стању да обавља исту функцију. Као последица тога, поред свих других многобројних функција, држава је на себе преузела и функцију која се тиче организовања старања о лицима која не могу да се самостално старају о себи. Такво старање најпре се односило на децу о којој бригу нису предузимали њихови родитељи, а потом и на одрасле, пунолетне особе, које нису у стању, најчешће услед болести, да се старају о себи, личним правима и интересима. Значајан број штићеника чине старије особе, од којих су многе живе у установама за негу и којима су дијагностиковани неуролошки поремећаји, као што је нпр. деменција. Иако је старатељство намењено заштити и подршци неспособних старијих лица која нису у могућности самостално да се брину о себи или да се баве свакодневним животом без помоћи других, старатељство понекад доводи до финансијске експлоатације штићеника. Управо због тога потребно је уложити додатни напор како би се спречила могућност сваке врсте злоупотребе и заштитила права угрожене особе.

Старатељство представља облик заштите који подразумева да деца која су лишена родитељског старања или одрасла лица која су лишена пословне способности имају поста-

вљеног старатеља. Дужност старатеља може да обавља неко из круга чланова породице или блиских особа корисника. Уколико корисници у окружењу немају особе које би могле да обављају ту улогу или се процени да је боље да то буде по службеној дужности, онда ту улогу обавља неко од запослених у центру за социјални рад. Улога старатеља је веома сложена и одговорна јер подразумева у потпуности преузимање бриге о здрављу, образовању и имовини, а врло често и непосредну бригу и живот са особом која је под старатељством.

Стављање под старатељство

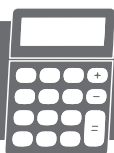
По правилу, положај и статус штићеника подстиче члана породице, здравственог радника или орган старатељства да иницира процедуру старатељства. **Под старатељство се ставља дете без родитељског старања (малолетни штићеник) или пунолетно лице које је лишено пословне способности (пунолетни штићеник).** Одлуку о стављању под старатељство доноси орган старатељства, при чему она обавезно садржи план старања и одлуку о смештају штићеника. По правилу, орган старатељства најпре покуша да смести штићеника у сродничку породицу.

Ако штићеник има имовину, попис и процену вредности имовине штићеника спроводи стална комисија органа старатељства, коју решењем именује руководилац органа старатељства из реда стручњака запослених у органу старатељства који дужност обављају у оквиру редовних послова и радних задатака органа старатељства. Сталну комисију чине три члана који имају своје заменике. Водитељ случаја који је непосредно ангажован на организовању заштите штићеника чија се имовина пописује и процењује не учествује у раду сталне комисије. **Попис и**

рада док дете не наврши три године живота, а старатељ детета до три године живота, односно детета које је тежак инвалид може да ради прековремено, односно ноћу, само уз своју писану сагласност. Послодавац може да изврши прераспodelу радног времена за-посленом старатељу с дететом млађим од три године живота или дететом с тежим степеном психофизичке ометености само уз писану са-гласност запосленог. Старатељ детета млађег од пет година живота има право да, ради неге детета, одсуствује с рада осам месеци непре-кидно од дана смештаја детета у старатељску породицу, а најдуже до навршених пет година живота детета. Ако је смештај у старатељску породицу наступио пре навршена три месеца живота детета, старатељ има право да, ради неге детета, одсуствује с рада до навршених 11 месеци живота детета.

Старатељ, односно лице које се стара о особи оштећеној церебралном парализом, дечјом парализом, неком врстом пlegије или оболелој од мишићне дистрофије и осталих

тешких обољења, на основу мишљења на-длежног здравственог органа, на свој захтев може да ради с непуним радним временом, али не краћим од половине пуног радног времена. Изабраног лекара за дете до 18 го-дина старости бира родитељ, усвојитељи, старатељ или хранитељ. Осигураном лицу које нема пословну способност изабраног лекара бира старатељ. Дете до навршених 15 година живота има право да буде смештено на болничко лечење у пратњи старатеља увек када је то могуће. Ако је пацијент дете, од-носно особа лишена пословне способности, надлежни здравствени радник обавезан је да о напуштању стационарне здравствене установе обавести, без одлагања, његовог за-конског заступника, односно надлежни ор-ган старатељства. Здравствени радник који сматра да законски заступник пацијента не поступа у најбољем интересу детета или лица лишеног пословне способности дужан је да о томе одмах обавести надлежни орган старатељства.

КАЛКУЛАТОР КАМАТА

у оквиру електронског издања ИНГ-ПРО ПРОПИСИ.НЕТ

Осим обрачуна затезне камате у динарима или у некој од страних валута (евро, долар, швајцарски франак), уз помоћ нашег калкулатора претплатници могу да врше и обрачун камате за неблагоприятно плаћене јавне приходе и за неблагоприятно плаћени царински дуг и казну у царинском поступку, затим обрачун камате по есконтној/референтној стопи Народне банке Србије и по референтној стопи Европске централне банке (ЕЦБ), као и обрачун камате по пресудама/одлукама Европског суда за људска права. Поред наведених, ту је и обрачун уз помоћ индекса потрошачких цена, а поред свих ових дефинисаних каматних стопа које ми ажурирамо, постоји и опција *Моје каматне стопе*, помоћу које сваки корисник може да дефинише каматне стопе како би прилагодио обрачун камата сопственим потребама.

Обрачуне камата претплатници могу да сачувају у оквиру базе, а могу и да врше промене на рачуну, односно да евидентирају нова задужења и отплате, уз могућност да бирају да ли ће се делимична отплата дуга прво одузимати од камате или од главнице.

Калкулатор врши обрачуне камата пропорционалном или конформном методом. Поред ових, постоји и јединствена мешовита метода (за затезну камату до 2. 3. 2001. примењује се конформна метода, а од 3. 3. 2001. пропорционална), која омогућава јединствен обрачун камате за период пре и после тог периода. Сходно томе, по истом принципу функционише и обрачун камате на неблагоприятно плаћене јавне приходе, на неблагоприятно плаћен царински дуг и неблагоприятно плаћену казну у царинском поступку (до 31. 12. 2012. конформна, од 1. 1. 2013. пропорционална метода).

Збирни обрачун камата омогућава обрачун дуга по више различитих фактура (рачуна), по принципу: један поверилац, један дужник, више новчаних потраживања и износ укупног дуга по свим тим различитим основама.

Имате питање?

У овој рубрици дајемо одговоре на нека од питања која сте упутили нашем часопису. Подсећамо да право на постављање питања и добијање одговора имају искључиво претплатници на наш часопис.

ЈАВНЕ НАБАВКЕ

Рачунска грешка и средство обезбеђења у поступку јавне набавке

П: Наручилац је конкурсном документацијом захтевао средство обезбеђења за озбиљности понуде на износ 3% од вредности понуде без ПДВ-а, што је понуђач и доставио (банкарска гаранција која ласи на њачан износ). Након рачунске провере комисија је утврдила да понуда има рачунску грешку, али и да након исправке рачунске грешке (уз ту исправку понуда је већа без ПДВ-а од првобитне понуде с рачунском грешком) средства обезбеђења за озбиљности понуде износе мање од 3% од вредности понуде без ПДВ-а (рачунски исправљене понуде). Да ли је у описаној ситуацији понуда неприхватљива?

О: Да, у описаној ситуацији понуду треба одбити као неприхватљиву, под условом да је у документацији захтев био формулисан као средство обезбеђења у износу од 3% од вредности понуде без ПДВ-а. Кључно је да се након исправке рачунске грешке „вредност понуде без ПДВ-а” више не посматра по првобитно погрешно исказаној укупној цени, већ по рачунски исправљеној цени, јер је та цена коначна понуђена вредност која улази у стручну оцену. У погледу рачунске грешке наручилац је дужан да тражи сагласност понуђача за исправку, а ако се понуђач не сагласи, понуда се одбија, док је, у случају разлике између јединичне и укупне цене, меродавна јединична цена.

Ако је после такве исправке понуда већа, онда достављена банкарска гаранција, иако је била тачна у односу на првобитно исказану цену, више није у складу са захтевом из конкурсне документације јер не достиже траже-

Имамо одговор!

них 3% од стварне, исправљене вредности понуде без ПДВ-а. Чланом 144. став 1. тачка 4) ЗЈН предвиђено је одбијање понуде ако средство обезбеђења за озбиљност понуде није достављено у складу са документацијом о набавци, при чему се оцена прихватљивости даје управо са становишта захтева из документације.

Ако би била дозвољена накнадна замена или повећање банкарске гаранције, суштински би тиме био отклоњен недостатак који се односи на испуњеност јасног захтева из документације након истека рока за подношење понуда. Средство обезбеђења мора да буде достављено на начин предвиђен документацијом, а понуда се одбија када то није учињено.

РАДНО ПРАВО

Продужење уговора о раду на одређено време

П: Да ли је законито да уговор о раду на одређено време садржи одредбу о дужини трајања уговора, тј. уговор се заснива на одређено време у трајању од три месеца и продужава се аутоматски на наредни период од три месеца уколико послодавац не донесе решење о истеку уговора о раду?

О: Сматрамо да наведена одредба није у складу с концептом радног односа на одређено време по Закону о раду. Наиме, радни однос на одређено време престаје истеком рока за који је заснован (члан 175. тачка 1) Закона о раду). Реч је о престанку по самом закону, при чему посебно решење о престанку радног односа има само декларативни карактер, дакле није реч о решењу које има конститутиван карактер.

За рад на одређено време може да се закључи један или више уговора, али у укупном траја-

и организовања своје унутрашње службе обезбеђења, могу да добију лиценцу за самозаштитну делатност ако испуњавају услове из чл. 10. ст. 1. т. 2)–6) Закона и ако имају најмање два службеника обезбеђења са лиценцом за вршење послова службеника обезбеђења са или без оружја.

Дакле, запослени који обављају послове обезбеђења морају да имају одговарајућу лиценцу, што произлази непосредно из члана 3. тачка 16) јер се службеником обезбеђења сматра само физичко лице које поседује лиценцу Министарства, као и из члана 8. став 1), према ком послове приватног обезбеђења могу да обављају само правна лица, предузетници и физичка лица која имају лиценцу. Ако запослени фактички обављају послове као што су чување објекта или градилишта, контрола уласка и изласка, спречавање неовлашћеног приступа, патролирање, надзор штићеног простора, заштита имовине, опреме, материјала или лица – такви послови имају карактер послова приватног обезбеђења, односно физичке заштите из члана 3. тачка 20) Закона. За такве послове није довољно да је лице само запослено код послодавца већ је потребно да поседује одговарајућу лиценцу.

Поред тога, ако предузеће не ангажује спољног лиценцираног пружаоца услуга обезбеђења већ само организује своје запослене за обезбеђење сопствене имовине, пословања, објеката, простора и лица, тада се ради о самозаштитној делатности у смислу члана 3. т. 17) и 18) и члана 45. Закона. У том случају и само предузеће треба да има лиценцу за вршење послова самозаштитне делатности, а најмање два запослена службеника обезбеђења морају да имају одговарајуће лиценце у складу с чланом 45. став 1. Закона.

Сама чињеница да се градилиште налази ван физичког круга предузећа није одлучујућа. Закон самозаштитну делатност не ограничава искључиво на седиште или фабрички круг предузећа већ је везује за заштиту сопствене имовине, пословања, објеката, просто-

ра и лица у њима, како је прописано чланом 45. став 1. Закона. Такође, чланом 3. тачка 19) штићени простор дефинисан је као објекат или простор у ком се врше услуге обезбеђења, што може да обухвати и градилиште. Према томе, запослени предузећа могу да обезбеђују градилиште ван круга предузећа ако су кумулативно испуњени следећи услови:

- предузеће има лиценцу за вршење послова самозаштитне делатности из члана 9. став 1. тачка 7) и члана 45. став 1. Закона;
- послове обављају запослени који имају одговарајућу лиценцу службеника обезбеђења у смислу члана 3. тачка 16), члана 8. став 1) и члана 11. Закона;
- обезбеђење се врши за сопствене потребе предузећа, тј. ради заштите сопствене имовине, пословања, опреме, материјала, механизације, запослених, објеката или простора који су у функцији извођења радова;
- такво обезбеђење не представља пружање услуге обезбеђења трећем лицу, нпр. инвеститору, наручиоцу радова, власнику земљишта или другом извођачу.

Граница је управо у члану 45. став 5. Закона, према ком унутрашње службе обезбеђења не могу да пружају услуге обезбеђења другима. Ако би запослени предузећа обезбеђивали градилиште као услугу инвеститору или другом лицу, а не ради заштите сопствене имовине и пословања предузећа, то би представљало недопуштено пружање услуга обезбеђења другима путем унутрашње службе обезбеђења. У том случају морао би да буде ангажован лиценцирани субјект за приватно обезбеђење, при чему је чланом 20. став 1. Закона прописано да правно лице и предузетник послове приватног обезбеђења могу да обављају само на основу и у оквиру закљученог писаног уговора с лицем којем пружају услуге, а чланом 20. став 3. Закона да за вршење послова приватног обезбеђења не може да се ангажује правно лице или предузетник који нема лиценцу.

Закони који регулишу односе унутар људске заједнице, која би требало да буде по мери сваког појединца, тичу се различитих сегмената свакодневног живота. Међу тим сегментима посебну улогу у очувању и усавршавању људске цивилизације имају изванредна дела људског духа по којима би се требало равнати, као што из оних негативних треба учити. У новој рубрици „Поводом...” бавићемо се баш тиме – значајним датумима, историјским преокретима, заслужним личностима и пресудним документима, као и њиховим утицајем на измене и усавршавање прописа.

Поводом Међународног дана безбедности хране

Како и зашто се обележава Међународни дан безбедности хране – 7. јуна, којим међународним и домаћим прописима су регулисани производња, чување и паковање хране, као и примери из светске и домаће судске праксе, представљени су у овом тексту.

Постоје мириси који човека врате кући брже од сваког пута. Топао хлеб, тек скувано јело, воће убрано у право време – човек је кроз то учио како да дели и брине о другима. Око стола су се водили разговори, долазило је до измирења завађених и славили се празници, а у ствари стварале успомене, и то уз храну коју је, као дар, припремала мајка. Велика књижевница Вирџинија Вулф констатовала је да „**нико не може да мисли како треба, воли како треба и спава како треба ако није вечерао како треба**”. Зато су многе културе стварале мале церемоније везане за обедовање. И онда када на храну тако гледамо, постајемо много свеснији колико је важно да она испуни свој циљ.

Иза свакодневне исхране крије се много више од потребе за енергијом, а то су људи знали од памтивека, што је овековечио отац свих лекара Хипократ у крилатици „**Нека ваша храна буде ваш лек, а ваш лек нека буде ваша храна**”. Поверење у оно што једемо није привилегија већ основна потреба сваког човека. Безбедна храна значи очувано здравље, сигурнију свакодневицу и могућност да оно што нас окупља за столом заиста буде извор живота и добробити. Свему томе служи и обележавање посебног дана посвећеног безбедности хране.

Међународни дан безбедности хране

Међународни дан безбедности хране обележава се сваке године 7. јуна са циљем подизања свести о значају здравствено исправне и безбедне хране. Његов значај огледа се у томе што небезбедна храна представља један од највећих глобалних здравствених проблема. Према подацима Светске здравствене организације, стотине милиона људи годишње оболи од болести које се преносе храном, док велики број случајева завршава смртним исходом, нарочито када се ради о деци, старим лицима и особама са ослабљеним имунитетом.

Безбедност хране обухвата читав процес – од производње на њиви или фарми, преко прераде, складиштења и транспорта, па све до припреме и конзумирања. Свака грешка у том ланцу може да доведе до контаминације бактеријама, вирусима, токсинима, тешким металима или хемијским супстанцама. Због тога су надлежни на међународном нивоу, установе и појединци у обавези да доносе и спроводе законе којима ће бити регулисан начин свих претходно наведених процеса.

Међународни дан безбедности хране установила је Генерална скупштина Уједи-

... из ... , на основу члана 421. став 1. тачка 2) и члана 423. став 1. тачка 2) ЗКП у вези с чланом 56. ЗПП, да су извршили привредне преступе из члана 79. став 1. тачка 8) и став 2. Закона о безбедности хране („Сл. гласник РС” бр. 47/09 и 17/19), као и привредни преступ из члана 79. став 1 тачка 10) и став 2. Закона о безбедности хране („Сл. гласник РС” бр. 41/09 и 17/19). Основано се жалбом Основног јавног тужилаштва у Судотици добија првостепена пресуда због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и због повреде Закона из члана 437. тачка 2) у вези с чланом 439. став 1. тачка 2) Законика о кривичном поступку у вези с чланом 56. Закона о привредним преступима. Првостепени суд је непотпуно утврдио чињенично стање, а потом погрешно применио материјално право, с обзиром на то да из образложења произлази да је у конкретном случају искључена примена Закона о безбедности хране, а самим тим и постојање привредног преступа који је окривљеном стављена на терет, будући да је у току поступка утврђено да је спорна укупна тежина производа произведених у објекту за 2021. годину, а и за претходну 2020. годину рада у објекту малог капацитета, тако да се примењује Правилник о производњи и промету малих количина хране биљног порекла. Међутим, сходно члану 3. став 1. тачка 3) Правилника, објекат малог капацитета јесте објекат у ком најмање 50% хране која се производи и прерађује потиче са сопственог газдинства. Према чл. 2. ст. 4. Закона о пољопривреди и руралном развоју, пољопривредно газдинство је производна јединица на којој привредно друштво, земљорадничка задруга, установа или друго правно лице, предузетник или физичко лице – пољопривредник обавља пољопривредну производњу, односно обавља прераду пољопривредних производа, односно обавља друге непољопривредне активности (рурални туризам, стари занати и сл.). Дакле, није реч само о количини производа већ и о пореклу производа, који треба да потиче с пољопривредног газдинства.

Према стању у списима, поступак производње већим делом одвијао се ван огранка, док је у самом објекту вршена дорада производа пре печења. У том смислу није реч о за-

окруженој, комплетној производњи, па оцена количине створених производа не може да се цени само према количини оних који су настали, тј. дорађени у огранку, већ у правном лицу које управља производњом. То би значило да се производња сматра комплетним процесом – од почетка до коначног завршетка, тако да се на правно лице, као произвођача, у целини, без обзира на то где процес производње започиње, а где се завршава, примењују одговарајући прописи који се односе на сам производ.

„Безбедност хране је посао свих”

Крилатицом из наслова (енг. *Food safety is everyone's business*) СЗО нагласила је да одговорност за безбедност хране деле сви учесници у ланцу исхране – од произвођача до потрошача. За људе безбедна храна значи заштиту здравља, правилан раст и развој, као и сигурност да оно што једу неће изазвати болести, док за заједницу она представља основ одрживог развоја, јавног здравља и економске сигурности. Зато на Међународни дан безбедности хране треба да се подсетимо на то да је безбедна храна заједничка одговорност и да нема квалитетне будућности без сарадње свих актера у систему, односно да је заштита здравља могућа само ако сви учествују у њеном обезбеђивању.

Приредила: **Милица Радованчев**, лектор

Ендоте

- <https://www.codex.ro/codex-alimentarius/principii-generale-de-igiена-alimentara?utm>
- <https://www.szp.hr/potrosacke-teme-na-jednom-mjestu/sigurnost-hrane?utm>
- <https://fsa.gov.ba/bs/>
- <https://www.ansvsa.ro/>
- <https://portal.nebih.gov.hu/>
- <https://www.cdc.gov/mad-cow/php/animal-health/index.html?utm>
- https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2008_09_19-en?utm

Осим тога што се људска свест развијала и усложњавала развојем језика, унапређујући могућности споразумевања међу људима, развијала се и читава људска заједница, што је рађало потребу за увођењем реда у свакодневни живот на свима прихватљив, функционалан и разумљив начин. Тај ред постизао се устројавањем правила, односно закона, а закони свеукупно чине правни систем једне државе. Циљ ове рубрике је да укаже на то како језик и његове особености утичу на формулисање и касније тумачење законских норми, као и каква је улога вештачења заснованих на језику у истражним и судским процесима.

Етнокултурни стереотипи у рекламама са становишта форензичке лингвистике

У овом броју, настављајући разматрање мешања језичких кодова, посебан акцента стављен је на начине на које се, мешањем језика и увођењем других култура у рекламни простор једне земље, доводи до ширења стереотипа.

У претходним текстовима у овој рубрици било је речи о дијалекатском и функционалном раслојавању језика, као и о значају који такве језичке разлике имају у форензичкој лингвистици – од утврђивања матерњег језика осумњичених и анализе судског говора до откривања плагијата. Посебна пажња посвећена је и језику реклама, односно начинима на које се лингвистичким средствима обликује јавно мњење, понекад и до мере која доводи до судских спорова. У претходном тексту било је речи о језичким контактима и настанку контактне лингвистике, дисциплине која проучава различите облике додира, мешања и узајамног утицаја језика. Посебно је истакнута улога вишејезичности и билингвизма у појавама као што су позајмљивање, смењивање кодова, интерференција и настанак мешаних језика, као и значај толеранције и вишејезичности у савременом друштву, уз конкретне примере из праксе. У овом броју, настављајући разматрање на исту тему, посебан акцента стављен је на начине на које се, мешањем језика и увођењем других култура у рекламни простор једне земље, доводи до ширења стереотипа.

(Не)намерни стереотипи у билингвалном оглашавању

Оглашивачи често рачунају на то да ће публика препознати одређене културне, визуелне и језичке симболе који носе додатна значења, па често, како је у претходном тексту у овој рубрици истакнуто, прибегавају врло свесно коришћењу, између осталог, мешању језика и језичких кодова како би такво дејство појачали. Неопходно им је да рекламом брже и ефикасније пренесу поруку, а онда је најбоље (или најлакше) ослонити се на већ постојеће асоцијације код гледалаца. Међутим, управо тај механизам препознавања може истовремено да активира и дубоко укоренење стереотипе. Тако се симболи и језички избори не обраћају само рационалном разумевању већ и несвесним уверењима која публика већ поседује, па се граница између намерне комуникацијске стратегије и ненамерног репродуковања стереотипа често замагљује.

Тако је ауторка Шери Јонг Џен са Универзитета у Хонг Конгу у студији „Двојезично оглашавање у кинеској четврти Мелбурна” (енг. *Bilingual Advertising in Melbourne Chinatown*) посветила анализи двојезичног оглашавања

слоганом „United Colors of Benetton” током раних 1990-их. У тим рекламама, које је креирао фотограф Оливијеро Тоскани, коришћене су шокантне реалне фотографије глобалних проблема: нафтна мрља с птицом загушеном у уљу, тело обележено натписом „ХИВ позитивно” и деца која раде у Латинској Америци. Кампања је била део шире стратегије шокантног рекламирања (енг. *shockvertising*), којим се напуштало приказивање производа, а фокусирао се на друштвене и политичке теме.

Јавност и критичари оптужили су „Бенетон” да користи патњу људи с „Глобалног југа” за комерцијалне сврхе, називајући слоган „United Colors of Benetton” псеудоинклузивним јер је експлоатисао стереотипе о патњи и сиромаштву тог дела света. Немачки апелациони суд је 1995. године прогласио описане рекламе „неморалним” и незаконитим, забранивши их због експлоатације патње. Француски суд раније исте године осудио је „Бенетон” на новчану казну од 32.000 долара због рекламе са слоганом „ХИВ позитивно”, оцењујући је као „провокативну експлоатацију патње”. Случај је покренуо широке дебате о границама оглашавања, етици и томе да ли брендови смеју да користе реалну људску патњу за промоцију. Иако је кампања донела велику медијску пажњу, „Бенетон” је био изложен бојкотима и критикама од стране активиста и удружења оболелих од сиде. Представљени случај остаје класичан пример како можда и добри циљеви у оглашавању могу да буду протумачени као цинична комерцијализација туђе несреће.

Улога форензичара лингвисте у откривању етнокултурних стереотипа

Форензички лингвиста систематски анализира језик, визуелне елементе и њихову међусобну интеракцију како би открио скривене идеолошке поруке. Он испитује лексички избор, семантичке импликације, метафоре, слогане и визуелне симболе, откривајући како се одређене етничке, расне или националне групе стереотипизују кроз језик. У великој мери он може да докаже да ли одређени текст или слоган носи имплицитне предрасуде, чак и када оне нису експлицитно изречене. Његов рад је посебно важан у судским споровима, регулаторним телима и етичким комисијама, при чему треба да пружи стручно мишљење о томе да ли је реклама прекршила норме о дискриминацији или експлоатацији. На тај начин форензички лингвиста доприноси одговорнијем оглашавању и заштити друштвене равноправности, откривајући како се стереотипи преносе и учвршћују кроз свакодневне комерцијалне поруке.

Приредила: **Милица Радованчев**, лектор

Ендноте

- ¹ Sherry Yong Chen, BA, Bilingual Advertising in Melbourne Chinatown, The University of Hong Kong, са линка: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1054789.pdf>
- ² <https://ojs.mrj.com.pk/index.php/MRJ/article/view/291>
- ³ https://www.hhs.se/contentassets/395835ab51564acaa3c882198667d0b9/sse-phd-diss-2017-nina-akestam_final2articles_lowres.pdf

Преїлед йройїса...

ИЗДВАЈАМО ЗНАЧАЈНЕ ПРОПИСЕ КОЈИ СУ ДОНЕТИ ИЗМЕЋУ ДВА БРОЈА...

ДРЖАВНА УПРАВА

- Уредба о изменама и допуни Уредбе о тржишном додатку („Сл. гласник РС” бр. 40/2026 од 30. 4. 2026)
- Правилник о допуни Правилника о обрасцима пасоша, дипломатског пасоша и службеног пасоша („Сл. гласник РС” бр. 40/2026 од 30. 4. 2026)
- Уредба о изменама и допунама Уредбе о разврставању радних места и мерилима за опис посла радних места царинских службеника („Сл. гласник РС” бр. 43/2026 од 8. 5. 2026)
- Упутство о изменама и допунама Упутства за спровођење обуке у области спречавања корупције и јачања интегритета („Сл. гласник РС” бр. 44/2026 од 13. 5. 2026)
- Правилник о изменама и допунама Правилника о поступку пријављивања и одјављивања пребивалишта и боравишта грађана, пријављивању привременог боравка у иностранству и повратака из иностранства, пасивизирања пребивалишта и боравишта, обрасцима и начину вођења евиденције („Сл. гласник РС” бр. 44/2026 од 13. 5. 2026)
- Посебан колективни уговор о изменама и допунама Посебног колективног уговора за запослене у јединицама локалне самоуправе („Сл. гласник РС” бр. 48/2026 од 22. 5. 2026)
- Споразум о продужењу рока важења Посебног колективног уговора за запослене у јединицама локалне самоуправе („Сл. гласник РС” бр. 48/2026 од 22. 5. 2026)

ИЗБОРНИ СИСТЕМ

- Закон о допуни Закона о избору председника Републике („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)
- Закон о изменама и допунама Закона о избору народних посланика („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)
- Закон о изменама и допунама Закона о локалним изборима („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)

- Закон о изменама и допуни Закона о Уставном суду („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)

ПРАВОСУЂЕ

- Правилник о изменама и допунама Правилника о вредновању рада судије и председника суда („Сл. гласник РС” бр. 40/2026 од 30. 4. 2026)
- Правилник о изменама Правилника о сталним судским тумачима („Сл. гласник РС” бр. 45/2026 од 15. 5. 2026)
- Правилник о вршењу надзора („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

- Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Програма подршке унапређењу развоја изразито недовољно развијених општина (јединице локалне самоуправе из четврте групе) за 2026. годину („Сл. гласник РС” бр. 40/2026 од 30. 4. 2026)

ЗДРАВСТВО

- Правилник о изменама Правилника о ценама здравствених услуга на секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите („Сл. гласник РС” бр. 41/2026 од 5. 5. 2026)
- Правилник о изменама Правилника о утврђивању цена материјала и других трошкова за дијализе које се обезбеђују из средстава обавезног здравственог осигурања („Сл. гласник РС” бр. 42/2026 од 7. 5. 2026)
- Уредба о измени Уредбе о Плану мреже здравствених установа („Сл. гласник РС” бр. 43/2026 од 8. 5. 2026)
- Правилник о измени Правилника о уговарању здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања са даваоцима здравствених услуга за 2026. годину („Сл. гласник РС” бр. 43/2026 од 8. 5. 2026)
- Уредба о измени Уредбе о Плану мреже здравствених установа („Сл. гласник РС” бр. 48/2026 од 22. 5. 2026)

електронске комуникације и поштанске услуге („Сл. гласник РС” бр. 40/2026 од 30. 4. 2026)

■ Одлука о условима и начину утврђивања и провере идентитета физичког лица коришћењем средстава електронске комуникације („Сл. гласник РС” бр. 43/2026 од 8. 5. 2026)

■ Правилник о изменама и допунама Правилника о обезбеђивању доступности одређених електронских комуникационих услуга и одговарајуће терминалне опреме крајњим корисницима са инвалидитетом („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)

■ Правилник о измени Правилника о условима доделе и коришћења радиофреквенцијског спектра („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)

ИГРЕ НА СРЕЋУ

■ Правилник о ближим условима чувања, архивирања и начина размене података овлашћених лабораторија и лица за поправку столова и аутомата за игре на срећу са Управом за игре на срећу („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)

■ Правилник о информационо-комуникационом систему за приређивање посебних игара на срећу у играчницама („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)

EXPO BELGRADE 2027

■ Уредба о допуни Уредбе о правилима поступка набавке добара, услуга или радова потребних за реализацију међународне специјализоване изложбе EXPO BELGRADE 2027 („Сл. гласник РС” бр. 43/2026 од 8. 5. 2026)

■ Уредба о условима, начину и поступку за коришћење, односно пуштање у рад објеката у вези са реализацијом међународне специјализоване изложбе EXPO BELGRADE 2027 и о садржини извештаја комисије за технички преглед („Сл. гласник РС” бр. 45/2026 од 15. 5. 2026)

■ Уредба о правилима за постављање и уклањање павиљона за учеснике („Сл. гласник РС” бр. 45/2026 од 15. 5. 2026)

ДРУГЕ ОБЛАСТИ

■ Правилник о допуни Правилника о садржини, начину и поступку израде докумената

просторног и урбанистичког планирања („Сл. гласник РС” бр. 40/2026 од 30. 4. 2026)

■ Листа одобрених супстанци („Сл. гласник РС” бр. 41/2026 од 5. 5. 2026)

■ Правилник о измени Правилника о ближим условима за обављање спортских активности и спортских делатности („Сл. гласник РС” бр. 42/2026 од 7. 5. 2026)

■ Правилник о заштитним жиговима које ставља именовано тело за оцењивање усаглашености мерила („Сл. гласник РС” бр. 43/2026 од 8. 5. 2026)

■ Правилник о обрасцу и садржају захтева за издавање дозволе, обрасцима и садржају захтева за издавање и обрасцима сертификата, потврде о пријему робе двоструке намене и другим обрасцима који прате извоз и увоз робе двоструке намене („Сл. гласник РС” бр. 44/2026 од 13. 5. 2026)

■ Списак нормативних докумената из области мерила („Сл. гласник РС” бр. 44/2026 од 13. 5. 2026)

■ Правилник о Централном регистру фактура („Сл. гласник РС” бр. 45/2026 од 15. 5. 2026)

■ Правилник о измени Правилника о начину и поступку обављања платног промета у оквиру система консолидованог рачуна трезора за девизна средства („Сл. гласник РС” бр. 45/2026 од 15. 5. 2026)

■ Правилник о изменама и допунама Правилника о садржини Регистра жигова, садржини захтева, приговора и предлога који се подносе у поступку за признање и заштиту жига и подацима који се објављују у службеном гласилу надлежног органа („Сл. гласник РС” бр. 47/2026 од 21. 5. 2026)

■ Правилник о захтевима еко-дизајна за грејаче воде и резервоаре топле воде („Сл. гласник РС” бр. 45/2026 од 15. 5. 2026)

■ Правилник о измени и допуни Правилника о декларисању, означавању и рекламирању хране („Сл. гласник РС” бр. 48/2026 од 22. 5. 2026)

■ Споразум о продужењу рока важења Посебног колективног уговора за предшколске установе чији је оснивач Град Београд („Сл. гласник РС” бр. 48/2026 од 22. 5. 2026)

Календар важења њравних аката

Прописи који одложено престају да важе или чија одложена примена почиње у наредном периоду

Пропис	Гласило број	Датум примене
Закон о органској производњи	109/2025	примењује се од 1. 6. 2026.
Закон о службеним контролама	109/2025	у делу који се односи на област коју уређује – безбедност хране, храну за животиње, здравље животиња, споредне производе животињског порекла, добробит животиња, органску производњу, употребу и означавање производа заштићеним ознакама географског порекла и ознакама гарантовано традиционалних специјалитета, као и традиционалним изразима – примењује се од 1. 6. 2026.
Закон о изменама и допунама Закона о факторингу	109/2025	одредбе чл. 1, 2, 3, 4. и 17. тог закона у делу који се односи на надлежности Комисије, које ће се примењивати по истеку шест месеци од дана ступања на снагу наведеног закона, односно 12. јуна 2026. године
Закон о изменама и допуни Закона о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама	109/2025	одредба члана 4, која се односи на новчану казну за прекршај за одговорно лице у јавном сектору, уколико субјект јавног сектора којим руководи не ажурира податке у складу са одредбом члана 2. тог закона, примењује се од 2. јула 2026.
Закон о изменама и допунама Закона о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава	9/2026	примењује се од 1. 7. 2026.
Одлука о изменама и допунама Одлуке о извештавању банака	51/2025	примењује се од 30. 6. 2026.
Упутство о допуни Упутства о достављању Народној банци Србије података о каматним стопама на кредите и депозите банака	32/2026	примењује се од 1. 6. 2026.
Правилник о начину вођења и роковима чувања евиденција у области безбедности и здравља на раду	5/2025, 38/2025 и 118/2025	примењује се од 1. 7. 2026.
Правилник о Списку класификованих супстанци	88/2025	примењује се од 1. 7. 2026.
Правилник о изменама и допунама Правилника о декларисању, означавању и рекламирању хране	21/2026	чланови 1–5. примењују се од 1. 7. 2026.
Правилник о изменама Правилника о обрасцима пасоша, дипломатског пасоша и службеног пасоша	36/2026 и 40/2026	примењује се од 1. 7. 2026.
Правилник о поступку за решавање спорова поводом регистрације назива националних интернет домена	30/2026	примењује се од 4. 6. 2026.

С НАМА НЕМА ЛУТАЊА!

ИНГ-ПРО

ПРОПИСИ.НЕТ
ЕЛЕКТРОНСКО ПРАВНО ИЗДАЊЕ

Пословни саветник – штампани часопис: САВЕТОДАВНИ ЧАСОПИС ИЗ ОБЛАСТИ ФИНАНСИЈА

Јавне набавке и буџети

Грађанско право

Кривично право

Управно право

Привредно право

Радно право

Унакрсни поглед